

Das Gemeinsame Kulturerbe 10
Wspólne Dziedzictwo

Die maritime Stadt – Hafenstädte an der Ostsee vom Mittelalter bis in die Gegenwart

Institut Sztuki PAN
Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego
Böckler – Mare – Balticum – Stiftung

Inhalt / Spis treści

Einführung	9
Wprowadzenie	13

I. Frühe Backsteinarchitektur im Ostseeraum – Neue Forschungen und Interpretationen / Wczesna architektura ceglana w regionie Bałtyku – najnowsze badania i interpretacje

Ernst Bodstübner

Der Anteil der monastischen Bewegungen und ihrer weltlichen Förderer an der Einführung und der Verbreitung des Backsteins im nördlichen Mitteleuropa	19
Streszczenie: Wkład ruchów monastycznych oraz ich świeckich fundatorów w zainicjowanie i rozpowszechnienie architektury ceglanej na północy Europy Środkowej.	38

Christofer Herrmann

Frühe Backsteinkirchen der Zisterzienser zwischen Italien und der Ostsee	39
Streszczenie: Wczesne ceglane kościoły cysterskie między Włochami a wybrzeżem Bałtyku	57

Jens Christian Holst

Technik und Stile frühen Backsteinbaues. Ein Versuch	59
Streszczenie: Style we wczesnej architekturze ceglanej – próba uściślenia pojęć.	79

Hugo Johannsen †

Die frühe dänische Backsteinarchitektur – Themen und Tendenzen der Forschung	81
Streszczenie: Wczesna duńska architektura ceglana – Tematyka i kierunki badań.	101

Agnese Bergholde-Wolf

Der Dom zu Riga – aktuelle kunsthistorische Forschungsergebnisse	103
Streszczenie: Katedra w Rydze – aktualny stan badań	114

Ursula Radis

Neue archäologische Befunde zu Anfängen des profanen Backsteinbaus in Lübeck	115
Streszczenie: Początki świeckiego budownictwa ceglanego w Lubece – nowe odkrycia archeologiczne	140

II. Selbstrepräsentation der Städte und ihrer Bürger zwischen dem 16. und 18. Jahrhundert / Autoprezentacja miast i ich obywateli od XVI do XVIII wieku

Andrzej Wozniński

- Between Past and Present: Forms and Contents of Artistic Representation in Elbląg at the End of Middle Ages and the Beginning of the Early Modern Times 145
 Streszczenie: Między przeszłością a terażniejszością: formy artystycznej reprezentacji poszczególnych środowisk społecznych w Elblągu u schyłku średniowiecza i na progu czasów nowożytnych 170

Albert Boesten-Stengel

- Joos van Cleves Reinhold-Altar aus der Danziger Marienkirche. Rationalität und Individualität in der Realisierung eines Fernauftrags . . . 173
 Streszczenie: Ołtarz św. Rajnolda Joosa van Cleve z Bazyliki Mariackiej w Gdańsku – racjonalizm i indywidualizm w podejściu do odległego zlecenia 184

Franciszek Skibiński

- Distant Neighbours. Architects, Master-masons and Sculptors Travelling in the Baltic Region about 1550–1630 185
 Streszczenie: Dalecy sąsiedzi. Architekci, budowniczy i rzeźbiarze podróżujący w obszarze nadbałtyckim w latach 1550–1630 . . . 203

Anna Sobecka

- Zwischen Danzig, Stockholm und Hamburg. Jeremias Falck und seine Selbstrepräsentation in den graphischen Inskriptionen. . . . 205
 Streszczenie: Między Gdańskiem, Sztokholmem a Hamburgiem. Jeremias Falck i jego autoprezentacja w inskrypcjach graficznych. . . . 228

Aleksandra Lipińska

- Fugger des Nordens? Die Kaufmanns- und Bankiersfamilie Loitz als Kunstförderer und Vermittler im wirtschaftlich-kulturellen Netzwerk des Nord- und Ostseegebiets 231
 Streszczenie: Fuggerowie Północy? Kupiecko-bankierska rodzina Loitzów jako mecenas i pośrednicy w sieci gospodarczo-kulturalnych kontaktów w obszarze Morza Północnego i Bałtyckiego 254

Jacek Kriegseisen

- Die Ausstattungselemente aus dem Haus der Familie Ferber in Danzig (ul. Długa / Langgasse Nr. 28). Bemerkungen über ikonographische Barockthemen 255

Streszczenie: Elementy wyposażenia domu rodziny Ferberów w Gdańsku (ul. Długa 28). Uwagi o barokowej ikonografii	273
---	-----

Almuth Klein

Bürgerlicher Wohlstand und politische Freiheit der alten Hansestädte an der Wende zum 18. Jahrhundert. Das Schapp in Hamburg, Lübeck und Danzig	275
Streszczenie: Mieszkański dobrobyt i polityczna niezależność starych miast Hanzy u progu XVIII wieku. „Szafa sieniowa” w Hamburgu, Lubece i Gdańsku	294

**III. Modernisierung – Nationalisierung – Internationalisierung /
Modernizacja – nacjonalizacja – międzynarodowość**

Anja Rasche

Das maritime Lübeck im 19. Jahrhundert – wirtschaftliche Entwicklung und Mäzenatentum	299
Streszczenie: Nadmorska Lubeka w XIX wieku – rozwój gospodarczy a mecenat artystyczny	313

Małgorzata Omilanowska

Die Entfestigung Danzigs im Kontext der Umgestaltung der deutschen Städte im Laufe des 19. Jahrhunderts.	315
Streszczenie: Defortyfikacja Gdańska na tle przekształceń miast niemieckich w XIX wieku	359

Katarzyna Anna Wojtczak

Auf der Suche nach der einstigen Pracht der Ostseemetropole. Das architektonische Bild der Stadt im Werk des Danziger Stadtbaumeisters Julius Albert Gottlieb Licht	361
Streszczenie: W nawiązaniu do dawnej świetności. Obraz architektoniczny Gdańska w twórczości architekta miejskiego Juliusa Alberta Gottlieba Lichta	381

Birte Pusback

Deutsches Danzig – polnisches Gdynia. Zwei Ostseehäfen in politischer Konkurrenz zu Beginn des 20. Jahrhunderts	383
Streszczenie: Konkurencja między niemieckim Gdańskiem i polską Gdynią w latach 20. XX wieku	414

Aleksandra Paradowska

Gesundheit und die moderne Stadt. Das St. Vinzenz-Krankenhaus im Kontext der Architektur von Gdingen der 1930er Jahre	417
---	-----

Streszczenie: Zdrowie a nowoczesne miasto. Szpital Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w kontekście architektury Gdyni lat trzydziestych XX wieku. 428

Marco Rasch

Albert Speers „Idealstadt“ an der Ostsee und ihre Bedeutung für die eroberten Ostgebiete 429

Streszczenie: Projekty Alberta Speera dla nowego miasta nad Bałtykiem w kontekście przekształceń w okupowanej Europie Wschodniej 447

Jacek Gernat

“Maritime” and Pomeranian Monuments by Władysław Hasior in the Context of Communist Poland’s National Propaganda. 449

Streszczenie: „Morskie” i pomorskie pomniki Władysława Hasiora w kontekście propagandy PRL 465

Jacek Bielak

Von der „Priester-Kapelle“ bis zur „Kapelle der Seeleute“. Die maritime Identität Danzigs am Beispiel der Innenausstattung der Danziger Marienkirche 467

Streszczenie: Od Kaplicy Kapłańskiej do Kaplicy Ludzi Morza. W kierunku tożsamości morskiej Gdańska na przykładzie wnętrza kościoła NMP 494

Jacek Friedrich

Wiedergeburt in alten Kleidern? – Der Wiederaufbau Danzigs in den Jahren 1949–2013. 497

Streszczenie: Odrodzony w dawnych szatach? Odbudowa Gdańska w latach 1949–2013 523

IV. Anhänge / Załączniki

Information über die Autoren / Informacje o autorach 527

Personenregister / Indeks osób 529

Ortsregister / Indeks miejscowości 537